

Validation and Standardization of Intellectual Jumility Scale (CIHS)

Esmaeil Soleimani[✉] Haniye Pakravan[✉]

1. **Corresponding Author:** Associate Professor, Faculty of educationl & psychology, Department of Psychology, Urmia University, Urmia, Iran. **Email:** soleymany.psy@gmail.com

2. PhD student in psychology, Faculty of educationl & psychology, Department of Psychology, Urmia University, Urmia, Iran. **Email:** hanie.pakravan@gmail.com

Article Info

Article type:
Research

Received: ۱۴ August ۱۴۰۳

Revised: ۲۱ November ۱۴۰۳

Accepted: ۲۲ November ۱۴۰۳

Published: ۲۶ November ۱۴۰۳

Keywords

Intellectual Humility,
Normalization,
Gratitude,
Self-Efficacy.

ABSTRACT

Objective: The purpose of this research is to standardize and validate the intellectual humility scale. Intellectual humility means that a person knows and admits that he is not superior or better than others, and that he does not become arrogant in the field of thought, judgment, feeling, and special attachment to his thoughts and opinions, because it deprives him of the possibility of impartial judgment.

Method: The current research is applied in terms of purpose and correlational in terms of method. The statistical population of the research included all students of Urmia University in ۱۴۰۲-۱۴۰۳, of which ۳۳۰ people were selected through available sampling. Data were collected online. The tools used were intellectual humility scale and communication humility scale, self-efficacy scale and gratitude scale. In order to determine validity, confirmatory factor analysis, convergent validity and face validity were used, and Cronbach's alpha coefficient and test-retest reliability were used to check reliability. Data were also analyzed by SPSS-۲۳ and Amos software.

Results: The results of confirmatory factor analysis yielded an acceptable fit for the existing structure of the questionnaire for the four factors of independence of logic and self, openness to reconsidering one's point of view, respect for the point of view of others, and lack of intellectual prejudice. Also, the concurrent validity results showed that the questionnaire has good validity. Cronbach's alpha coefficients also showed that the reliability of the four factors is from ۰.۷۲ to ۰.۸۷, which shows that the questionnaire has acceptable reliability, and the convergent validity of the scale showed that there is a significant correlation between the scale of intellectual humility and communication humility, self-efficacy, gratitude has it.

Conclusion: According to the findings of this research, the intellectual humility scale has good psychometric properties and can be used as a suitable tool to investigate intellectual humility. This tool has good validity and reliability.

Cite this article

Soleimani, S., & Pakravan, H. (۱۴۰۴). Validation and Standardization of Intellectual Jumility Scale (CIHS). *Applied Issues in Islamic Education*, ۸ (۲), ۷۳-۹۰.
<http://dx.doi.org/10.51187/qaiie.8,2,3>

© The Author(s). Publisher: Academy of Scientific Studies in Education.
DOI: <http://dx.doi.org/10.51187/qaiie.8,2,3>

اعتبارسنجی و هنجاریابی مقیاس فروتنی فکری (CIHS)

اسماعیل سلیمانی^۱ | هانیه پاکروان^۲

۱. نویسنده مسئول: دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. رایانامه: e.soleimani@urmia.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. رایانامه: hanie.pakravan@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
پژوهشی

دریافت: ۱۴۰۲ شهریور
بازنگری: ۱۴۰۲ آبان
پذیرش: ۱۴۰۲ آذر
 منتشر: ۱۴۰۲ آذر

کلیدواژه‌ها

فروتنی فکری،
هنجاریابی،
قدرتانی،
خودکارآمدی.

هدف: انسان‌ها خواسته‌یا ناخواسته ارزش‌های اخلاقی و معرفتی را نقض می‌کنند و به دنبال پیدا کردن راه‌های متعددی برای توجیه رفتار غیراخلاقی و غیر فکری خود هستند. به همین خاطر فهم و پرورش فضیلت فروتنی فکری اهمیت ویژه‌ای دارد. این در حالی است که نه تنها دانشجویان در حال تحصیل در دانشگاه بلکه اساتید و عالمان دین هم‌چون دیگر اندیشه‌ورزان به صورت آشکار و پنهان دست‌خوش آفتها و آسیب‌های اخلاقی می‌شوند. تواضع فکری به معنای آن است که انسان بداند و اعتراف کند از دیگران بتر و بهتر نیست و دچار تکبر در ساحت اندیشه و اجتهاد، احساس و تعلقی خاص به اندیشه و رأی به خود نشود، زیرا امکان داوری بی‌طرفانه را از او سلب می‌کند. هدف این پژوهش هنجاریابی و اعتبارسنجی مقیاس فروتنی فکری است.

روش: پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، همبستگی از نوع تحلیل عاملی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه ارومیه در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بودند که ۳۳۵ نفر به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. داده‌ها به روش آنلاین جمع‌آوری شدند. ابزارهای به کارگرفته شده مقیاس فروتنی فکری و مقیاس فروتنی ارتباطی، مقیاس خودکارآمدی و مقیاس قدردانی بود. به منظور تعیین روابی از تحلیل عاملی تأییدی، روابی هم‌گرا و روابی صوری و برای بررسی پایابی از ضریب الگای کرونباخ و پایابی آزمون - بازآزمون استفاده شد. داده‌ها نیز توسط نرم‌افزار اس‌پی‌اس اس نسخه ۲۳ و ایموس تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل عاملی تأییدی، برآش قابل قبولی برای ساختار مکنون پرسشنامه برای چهار عامل استقلال منطق و خود، گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود، احترام به دیدگاه دیگران، نداشتن تعصب فکری به دست داد. همچنین نتایج روابی همزمان نشان داد پرسشنامه از روابی مطلوبی برخوردار است. ضرایب الگای کرونباخ نیز نشان داد که پایابی عوامل چهارگانه از ۰/۸۶ تا ۰/۸۲ است که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایابی قابل قبولی برخوردار است و همین‌طور روابی هم‌گرای مقیاس نشان داد که بین مقیاس فروتنی فکری و فروتنی ارتباطی، خودکارآمدی، قدردانی همبستگی معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های این پژوهش، مقیاس فروتنی فکری دارای ویژگی‌های روان‌سنجی مناسبی است و می‌توان از آن به عنوان ابزاری مناسب در جهت بررسی فروتنی فکری استفاده کرد.

استناد

سلیمانی، اسماعیل، و پاکروان، هانیه (۱۴۰۲). اعتبارسنجی و هنجاریابی مقیاس فروتنی فکری (CIHS). مسائل کاربردی تعلیم و تربیت /سلامی، ۸(۴)، ۹۰-۷۳.

http://dx.doi.org/10.61186/qaiie.8.4.3

© نویسنده‌گان.

ناشر: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پژوهش.

هدف از کسب علم رسیدن به حقیقت است، در این مسیر اگر افراد توانایی‌های ذهنی خودشان را بیش از حد در نظر بگیرند، یعنی دارای غرور و تکر فکری باشند یا توانایی‌های ذهنی خود را پایین‌تر از آن چیزی که هست، در نظر بگیرند، یعنی به لحاظ فکری از اعتماد به نفس کافی برخوردار نباشند، هر دوی آن‌ها منجر به دوری از فروتنی می‌شود (ابن عربی، ۱۳۸۸: ۴۴). فروتنی صفتی بالارزش است و نشانه‌های آن در رفتار و گفتار انسان جلوه می‌کند و با توجه به رفتار و گفتار افراد، می‌توان روحیه تکبر یا فروتنشان را تشخیص داد، قرآن کریم در این باره می‌فرماید: *وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هُوَنَا وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا: بَنَدَگَانَ خَداونَدَ رَحْمَانَ كَسَانِيَ هَسْتَنَدَ كَهْ آرَامَ وَ فَرُوتَنَ بَرْ زَمِينَ رَاهَ مَيْرَونَدَ وَ هَنَگَامِيَ كَهْ جَاهَلانَ آنَهَا رَامَخَاطَبَ سَازَنَدَ، بَهْ آنَهَا سَلامَ مَيْ گَوِينَدَ وَ باَيِّ اعْتَنَايِ وَ بَزَرَگَوارِيَ مَيْ گَذَرَنَدَ (فرقان: ۶۳).*

بدون شک، یکی از مهم‌ترین و برترین فضایل اخلاقی، تواضع و فروتنی است. از این‌رو خداوند متعال در قرآن کریم به پیامبر اسلام (ص) که عالی‌ترین مخلوقات اوست و هدف اصلی خلقت خداوند، پیامبر اکرم و اهل‌بیت (علیهم السلام) می‌باشند، این‌طور امر می‌فرماید: *وَ أَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ؛ وَ بَالْمَهْرِ وَ فَرُوتَنِي خَودَ رَا بَرَايِ هَرَكَسَ ازْ مَؤْمَنَانَ كَهْ پَيْروِيَتْ كَنَدَ فَرُودَ آرَ وَ چَتَرَ جَلَبَ وَ جَذَبَ بَرْ سَرَ آنَانَ بَگَسْتَرَانَ.« (شعر: آیه ۲۱۵)، خاکساری و فروتنی علاوه‌بر این که زین‌بندی هر انسانی است و سبب برتری مقام او در نزد دیگران می‌شود و بر عکس آن، برتری جویی و تکبّر موجب سقوط آدمی به حضیض ذلت و خواری در درگاه خداوند می‌شود، حال این زین‌بندگی وقتی ظهور و اهمیت بیش‌تری می‌یابد که شخص دارای علم، قدرت، مقام و یا ثروت باشد، اما در برابر دیگران خود را کوچک دانسته، اظهار برتری ننماید، زیرا این‌ها اموری هستند که موجب پیدایش تکبّر و خودمحوری می‌شوند (الکلینی، ۱۴۳۰). سیره عملی انبیاء و ائمه طاهرين (ع) و به‌تبع آن‌ها علماء رباني نیز فروتنی و خاکساری در برابر بندگان خدا بوده است آنرا موجب تعالی انسان و قرب پروردگار می‌دانستند؛ از این‌رو امام علی (ع) می‌فرمایند: «اگر خداوند، تکبّر را برای بندگانش اذن می‌داد و بدان راضی بود، پیامبران و اولیایش سزاوارتر بودند و در این امر به آن‌ها رخصت می‌داد؛ ولی خدای متعال خودبزرگ‌بینی را برای آنان نمی‌پسندد و تنها به فروتنی آنان راضی است.*

در نتیجه آنان هم از روی فروتنی رخسارهای خود را در برابر او بر زمین گذارند و چهره‌هایشان را در خاک مالیدند و بال‌های مهر و محبت خود را برای مؤمنان گسترانیدند» (صحبی، ۱۳۹۵). همواره اساتید بزرگ این خصلت عظیم را به شاگردان خویش توصیه کرده و خود در عمل نشان‌دهنده این صفت والا بوده و به حقیقت آن پی برده بودند که فروتنی نه تنها بزرگی آنان را خدشه‌دار نمی‌کند، بلکه آن‌ها را بالا می‌برد، در آموزه‌های اصیل اسلامی، احترام و ارزش انسان‌ها بر معیارها و ملاک‌های معنوی و اصیل بنیان شده است، تواضع و فروتنی در برابر مردم، به هر میزان از شائبه دخالت ملاک‌های پوج و ضدارزشی به‌دور باشد به‌همان میزان پراجت‌تر و پسندیده‌تر است. برخورداری از این فضیلت اخلاقی از همگان زین‌بندی است، ولی از علماء و روحانیت زین‌بندی‌تر. رسول اکرم (ص) می‌فرماید: «إِنَّ أَحَبَّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَجِلسًا أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا، وَأَشَدُكُمْ تَوَاصُّعًا وَإِنَّ أَبْعَدَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ الشَّرْتَارُونَ وَ هُمُ الْمُسْتَكْبِرُونَ؛ همانا محبوبترین و نزدیک‌ترین کسان به من در روز قیامت نزد من خوش اخلاق‌ترین و فروتن‌ترین افراد است و دورترین افراد به من در روز قیامت مستکبران و خود بزرگ بینانند.» (بحار الانوار، ۷۱: ۳۸۵). فروتنی

پدیدهای چندبعدی است که شامل فروتنی در فکر، عمل، رفتار است، در حدیث امیرالمؤمنین (علیه السلام) درباره فروتنی فکری می‌فرمایند: تواضع و فروتنی اساس اندیشه و عقل است و تکبر و غرور مایه جهالت و نادانی است. «الْتَّوَاضُعُ رَأْسُ الْعِقْلِ وَ التَّكْبُرُ رَأْسُ الْجَهَلِ». (تصنیف غررالحكم، ۲۴۸: ۵۱۳۶). همان‌طور که احادیث و آیات قرآن به فروتنی به عنوان فضیلتی با ارزش، در چندسال اخیر هم پژوهش‌های علمی تمرکز بسیاری بر فضیلتهای اخلاقی همانند فروتنی به ویژه بعد فروتنی فکری داشته‌اند، فروتنی فکری یک ویژگی مهم است که شامل شناخت محدودیت‌هایی دانش خود و گشودگی به ایده‌های و دیدگاه‌های جدید است (روس و کرومیری^۱، ۲۰۱۶: ۲۰۹)، با این حال، مردم اغلب اعتماد زیادی به صحت باورهای خوددارند، اگرچه همه می‌خواهند صحت باورهای خود را بیش از حد ارزیابی کنند، اما افراد در میزان پذیرش این که ممکن است عقاید و باورهای آن‌ها نادرست یا بی‌اساس باشد، متفاوت هستند (روس و کرومیری، ۲۰۲۳).

از طرفی فروتنی فکری پدیدهای چندبعدی است که شامل ترکیبی از فراشناخت، ارزش‌گذاری به باورهای دیگران، اعتراف به نادانی یا خطاهای خود به دیگران، و انگیزه درونی داشتن برای جست‌وجوی حقیقت است (هاگارد^۲ و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۸۴). با وجود آن‌که در چندین سال اخیر در مطالعات علمی نقش فروتنی فکری جایگاه ویژه‌ای یافته است، درباره فروتنی فکری هنوز تعریفی که همه متفکران بر روی آن اتفاق نظر داشته باشند، ارائه نشده است. با بررسی دیدگاه اندیشمندان معاصر فروتنی فکری شامل علم داشتن به محدودیت‌های فکری فرداست، فروتنی فکری به معنی آگاهی از تعصبهای پیش‌داوری‌ها، گرایش به خودفریبی و محدودیت دیدگاه خود است؛ یعنی فرد نسبت به موقعیت و شرایطی که در آن قرار دارد حساسیت داشته باشد که با وجود آگاهی از محدودیت‌های دانش خود این امکان وجود دارد که به دلیل خودمحوری دچار خودفریبی شود. این امر متضمن آگاهی از گرایش‌ها، تعصبات، محدودیت دیدگاهی فرد و گستره بی‌اطلاعی وی است. کسانی که معتقدند خیلی می‌دانند در صورتی که در واقع بهره اندکی از علم و دانش دارند، فکر می‌کنند که باورهای نادرست، تعصبهای سوء‌برداشت‌ها... به صورت بدیهی جلوه می‌کند، این اشخاص حتی اگر در ظاهر فروتن باشند، از نظر فکری، متکبر هستند، زیرا محدودیت‌های دانش خود را نادیده می‌انگارند (ویتكامب^۳ و همکاران، ۲۰۱۵: ۳۲). در واقع فروتنی فکری به این امر بستگی دارد که هر فردی در امور معرفتی نباید ادعایی فراتر از آن‌چه در حقیقت می‌داند، داشته باشد. اگر ضعف فکری خاصی دارید یا موقعيتی که دارید به‌نوعی ضعیف است، به عنوان یک فرد دارای فروتنی فکری باید به‌دقت آن محدودیت‌ها را بشناسید و بر اساس آن عمل کنید (کرومیری مانکزو و روز^۴، ۲۰۱۶: ۲۱۰). در تعریف جامع و نظری فروتنی فکری شامل چهار بُعد است که مبتنی بر چارچوب نظری از فروتنی عمومی (مک الرو، رایس، دیویس، هوک، هیل^۵ و همکاران، ۲۰۱۴: ۲۰) که دو عامل تکبر فکری و گشاده‌رویی فکری را ارزیابی می‌کند و فروتنی مذهبی (هاپکین، هویل و

۱. Rouse and Krumrei

۲. Haggard

۳. Whitcomb

۴. Krumrei- Mancuso & Rouse

۵. McElroy, Rice, Davis, Hook, Hill

تونر^۱، (۵۱: ۲۰۱۴) که عقاید و دیدگاه‌های مذهبی و معنوی افراد را ارزیابی می‌کند است. این چهار بُعد مقیاس فروتنی فکری شامل: استقلال عقل و ایگو (این خردۀ مقیاس میزانی را که افراد می‌توانند توانایی‌های فکری خود را از احساس ارزشمندی خود جدا کنند اندازه‌گیری می‌کند)، گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود (این خردۀ مقیاس میزان آمادگی افراد برای تجدیدنظر در باورهای خود را در پرتو شواهد یا استدلال‌های جدید اندازه‌گیری می‌کند)، احترام به نظرات دیگران (این خردۀ مقیاس میزان احترام افراد به نظرات دیگران را اندازه‌گیری می‌کند)، تقدیر از محدودیت‌های دانش و تخصص خود را می‌سنجد). تحقیقاتی که در چند سال اخیر در رابطه با فروتنی فکری انجام شده است نشان داده است که فروتنی فکری با نتایج بهتر سلامت روان، از جمله سطوح پایین‌تر اضطراب و افسردگی و هم چنین با تصمیم‌گیری بهتر مرتبط است، زیرا به افراد اجازه می‌دهد تا طیف وسیع تری از دیدگاه‌ها و اطلاعات را در نظر بگیرند. علاوه‌بر این، فروتنی فکری با هم‌دلی بیش‌تر و رفتار اجتماعی مرتبط است، زیرا به افراد اجازه می‌دهد دیدگاه‌های دیگران را بهتر درک کرده و قدردانی کنند، در سطح اجتماعی، فروتنی فکری می‌تواند با کاهش قطبیت گروهی و تشویق روابط بین‌گروهی هماهنگ، انسجام اجتماعی را ارتقاء دهد (پورتر، الناکاری، شهردار، شیوایام، جایاویکرم^۲ و همکاران، ۲۰۲۲: ۵۳۰).

تحلیلی موشکافانه از ماهیت فروتنی نشان می‌دهد که این فضیلت بر شناخت نداشته‌ها و ضعف‌ها تکیه دارد (اسپونویل، ۱۹۹۵: ۱۳۹۵) و همین‌طور تمام خودفریبی‌ها و شباهاتی که از طریق آن به دام محافظه‌کاری می‌افتخیم را روشن می‌سازد، از طرفی تحلیل فضیلت «فروتنی فکری» و شناخت ماهیت آن نشان‌گر تأثیر بی‌بدیل آن در اسلام است. نمونه‌های مختلف در تاریخ اسلام، درک و دریافت ما را از ماهیت و روابط بینابینی این فضیلت و فضائل دیگر بیش‌تر کرد. با توجه‌به پژوهش‌های اخیر فروتنی فکری تشخیص نادرست بودن عقاید و عقاید فرد است به‌همین خاطر برای پیشرفت علمی ضروری است، زیرا پژوهش‌گران را قادر می‌سازد تا خطاب‌ذیری نتایج علمی را از طریق مطالعات تکراری تصدیق کنند و ادعاهای علمی احتمالی را پذیرنده هم‌چنین فروتنی فکری در آموزه‌های دینی این پتانسیل را دارد که بردازی را افزایش دهد، روابط را بهبود بخشد، افکار و احساسات مثبت را نسبت به دیگران پرورش دهد و به افراد کمک کند از سوگیری‌های تأییدی دوری کنند (کرومی-مانکوزو، هاگارد، لابوف و روات^۳، ۲۰۲۰). پژوهش حاضر در صدد هنجاریابی ابزار اندازه‌گیری فروتنی فکری برآمده که در حال حاضر در پژوهش‌های داخلی این ابزار هنجاریابی و طراحی نشده است، تا بستری فراهم کند که پژوهش‌گران به مطالعات مختلفی بپردازند و مداخلاتی را برای تقویت فروتنی فکری طرح‌ریزی کنند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، هم‌بستگی از نوع تحلیل عاملی است. جامعه مورد مطالعه شامل تمامی دانشجویان دانشگاه ارومیه که در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۳ مشغول به تحصیل

^۱. Hopkin, Hoyle and Toner

^۲. Porter, Elnakouri, Meyers, Shibayama, Jayawickreme

^۳. Haggard, LaBouff

بوده‌اند. روش نمونه‌گیری روش در دسترس بود، در ارتباط با حجم نمونه لازم برای تعمیم‌پذیری مناسب در تحلیل عاملی حدود ۲۰۰ نمونه توصیه شده است (کلاین^۱، ۲۰۱۰). درنهایت ۳۳۵ پرسش‌نامه جمع‌آوری شد. شرکت‌کنندگان از ۷ رشتۀ روان‌شناسی (۶۶ نفر، ۷/۱۹ درصد)، معارف اسلامی (۵۳ نفر، ۱۵/۸ درصد)، حسابداری (۲۲ نفر، ۶/۵ درصد)، ریاضی (۲۶ نفر، ۷/۷ درصد)، فقه و حقوق اسلامی (۵۸ نفر، ۱۷/۳ درصد)، جامعه‌شناسی (۸۷ نفر، ۲۵/۹ درصد) و مهندسی عمران (۲۳ نفر ۶/۸ درصد) و در دامنه سنی ۱۸-۳۷ بودند و با وجود این‌که این نمونه ممکن است از نظر سطح تحصیلات با جمعیت کلی ایران متفاوت باشد، با توجه‌به دولتی بودن دانشگاه ارومیه، از نظر وضعیت اقتصادی اجتماعی و نسبت جمعیت روستایی به شهری متناسب با میانگین جمعیت ایرانیان به‌نظر می‌رسد. پایایی آزمون - بازآزمون با بررسی ۳۰ دانشجوی دانشگاهی، با فاصله دو هفته با روش نمونه‌گیری در دسترس به‌دست آمد. بررسی سؤالات نشان داد که بازیابی سؤالات متناسب است. با توجه‌به این‌که مقیاس مذکور در ایران استانداردسازی نشده بود، لذا بررسی روایی و پایایی مقیاس فروتنی فکری (۲۰۱۶) کانون هدف مطالعه حاضر قرار گرفت. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و آلفای کرونباخ با بهره‌گیری نرم‌افزارهای اس‌پی‌اس نسخه ۲۳ و ایموس تحلیل شد.

ابزارهای پژوهش

مقیاس فروتنی فکری (CIHS)^۲: این مقیاس یک ابزار ۲۲ سؤالی است که برای سنجش فروتنی فکری ساخته شده است (کرومی مانکوزو و روز، ۲۰۱۶). این مقیاس ۴ خردۀ مقیاس استقلال منطق و خود (۲۲-۲۱-۱۸-۱۷-۱۶) گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود (۱۰-۹-۸-۷-۶) احترام به دیدگاه دیگران (۱۱-۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۹-۲۰) نداشت[۱] تعصب فکری (۳-۱۲-۵-۴-۲-۱) دارد. از افراد خواسته می‌شود با استفاده از مقیاس لیکرت از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) به سؤالات این مقیاس پاسخ بدهند. حداقل و حداکثر نمره کسب شده در این مقیاس ۲۲ و ۱۰ است. منکوسو و روسی (۲۰۱۶) ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۵ و خردۀ مقیاس‌های استقلال منطق و خود، گشودگی برای بازنگری در دیدگاه خود، احترام به دیدگاه دیگران و نداشت[۱] تعصب فکری به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۵۹ و ۰/۴۶ و ضریب بازآزمایی برای کل مقیاس بعد از ۳ ماه ۰/۷۰ و برای خردۀ مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۰۵ و ۰/۰۶۹ و ۰/۰۷۶ گزارش کردند و همچنین روایی هم‌گرای این مقیاس را با مقیاس‌های فروتنی فکری مک ای روی (۲۰۱۴)، خردۀ مقیاس فروتنی مقیاس شخصیت هگزاکو اشتون و لی (۲۰۰۸)، مقیاس فروتنی گرایشی لاندروم (۲۰۱۱) به ترتیب ۰/۵۲ و ۰/۴۲ و ۰/۵۶ و ۰/۰۴۲ به ترتیب ۰/۰۱۱، ۰/۰۱۱، ۰/۰۱۱ و ۰/۰۱۱ ایشون^۳ و لی^۴، اشتون^۵ و لی^۶، مک‌الروی^۷ و همکاران، ۰/۰۱۴. در این پژوهش نیز پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۵ محاسبه شد و همچنین همبستگی آن با مقیاس‌های فروتنی ارتباطی دویس و همکاران (۰/۰۱۰) و مقیاس

^۱. Kline

^۲. Comprehensive Intellectual Humility Scale

^۳. Landrum

^۴. Ashton

^۵. McElroy

خودکارآمدی شر و همکاران (۱۹۸۲) و قدردانی به ترتیب ۳/۶۳، ۵۶/۰، ۴۹/۰ محسوبه شد (دیویس، ورثینگتون و هوک^۱، ۲۰۱۰؛ شر و همکاران، ۱۹۸۲).

مقیاس فروتنی ارتباطی (RHS)^۲: یک ابزار ۱۶ سؤالی است که برای ارزیابی این که افراد چقدر یکدیگر را در روابطشان فروتن ادراک می‌کنند ساخته شد (دیویس، ورثینگتون و هوک^۳، ۲۰۱۰). این مقیاس، شامل سه خردۀ مقیاس فروتنی کلی، خودبرترینی و داشتن دیدگاه درست نسبت به خود است، سؤال‌های ۱، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷ و ۱۸ مربوط به خردۀ مقیاس فروتنی کلی، سؤال‌های ۳، ۴، ۵، ۸، ۹، ۱۰ و ۱۱ مربوط به خردۀ مقیاس خودبرترینی و سؤال‌های ۲، ۶، ۷ و ۱۲ مربوط به خردۀ مقیاس داشتن دیدگاه درست نسبت به خود، هستند. از افراد خواسته شد با استفاده از مقیاس لیکرت از (۱) به شدت مخالفم تا (۵) به شدت موافقم به سؤالات این مقیاس پاسخ دهنند. حداقل و حداکثر نمره کسب شده در این مقیاس به ترتیب ۱۶ الی ۸۰ است. ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۹۰/۰ و برای خردۀ مقیاس‌های فروتنی کلی، خودبرترینی و داشتن دیدگاه درست نسبت به خود را به ترتیب ۹۲/۰، ۸۲/۰ و ۷۹/۰ گزارش کردند. سازندگان مقیاس جهت سنجش روایی، همبستگی این مقیاس را با مقیاس‌های انگیزه‌های سرپیچی فردی و صفت هم‌دلی محاسبه کردند همبستگی این مقیاس با خردۀ مقیاس‌های عدم بخشش، اجتناب و انتقام از مقیاس انگیزه‌فردی سرپیچی به ترتیب ۴۹/۰، ۵۰/۰ و ۳۵/۰ - و همچنین با مقیاس صفت هم‌دلی باتسون^۴ به دست آمد (مک کالو^۵ و همکاران، ۱۹۹۸؛ باتسون و همکاران، ۱۹۸۱). هنجاریابی این مقیاس توسط محمدی (۱۳۹۸) انجام گرفت که ضرایب آلفای کرونباخ کل مقیاس ۸۳/۰ و برای عامل‌های فروتنی کلی، خودبرترینی و داشتن دیدگاه درست نسبت به خود به ترتیب ۷۳/۰ و ۶۲/۰ و ضرایب روایی همزمان آن با پرسشنامه سازگاری زناشویی ۴۶/۰ و ۴۱/۰ و <P>۰/۰۰۱) محاسبه شد. همچنین آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر ۹۴/۰ به دست آمد.

مقیاس خودکارآمدی (GSE)^۶: این مقیاس توسط شر و همکاران (۱۹۸۲) جهت سنجش باورهای خودکارآمدی عمومی افراد ساخته شده است (شرر^۷ و همکاران، ۱۹۸۲). نسخه اصلی آزمون شامل ۳۶ سؤال بود که سازندگان آن بر اساس تحلیل‌های انجام‌شده، سؤالاتی را نگه داشتند که بار ۰/۴۰ را در هر یک از عوامل اجتماعی و عمومی داشتند. براین اساس ۱۳ سؤال که دارای این ویژگی نبودند حذف شدند و آزمون به ۲۳ سؤال کاهش یافت. از این ۲۳ سؤال ۱۷ سؤال خودکارآمدی عمومی را با میانگین ۵۷/۹۹ و انحراف معیار ۱۲/۸ می‌سنجد که گویه‌های آن بر اساس مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. حداقل و حداکثر نمره کسب شده در این آزمون به ترتیب ۲۳ الی ۱۱۵ است. ضریب پایایی از طبق روش آلفای کرونباخ برای خردۀ مقیاس خودکارآمدی عمومی و خردۀ مقیاس خودکارآمدی اجتماعی به ترتیب ۸۶/۰ و ۷۱/۰ برای هریک به دست آمد (شرر و همکاران،

۱. Davis, Worthington & Hook

۲. Relational humility Scale

۳. Davis, Worthington & Hook

۴. Batson

۵. McCullough

۶. The self-efficacy scale

۷. Sherer

۱۹۸۲). روایی هم‌گرای آن را با مقیاس‌های انگیزه و یادگیری زیمر (۲۰۰۰)، عملکرد مرتبط با شغل استاذی و لوتان (۱۹۹۸) و رفتارهای مرتبط با سلامتی اسکاور و رانر (۲۰۰۰) به ترتیب ۰/۵۶، ۰/۴۸ و ۰/۶۲ گزارش کردند (سچوارزر و رنر^۱، ۲۰۰۰، ستاجکوویک^۲ و لوتھانس^۳، ۱۹۹۸، زیمرمن^۴، ۲۰۰۰). اولین بار در ایران براتی (۱۳۷۶) این مقیاس را ترجمه کرد و مورداستفاده قرارداد. براتی (۱۳۷۶) در تحقیق خود برای به دست آوردن روایی سازهای آزمون، این آزمون را همراه با آزمون دیگری به نام مقیاس عزت نفس، روی یک گروه ۱۰۰ نفری انجام داده است و همبستگی را ۰/۶۱ گزارش کرده است که در سطح معنا ۰/۰۵ دار است و همچنان الفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۷۶ گزارش کرد. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۴ محاسبه شد.

مقیاس قدردانی (GQ-6)^۵: این پرسشنامه توسط مک کالو، امونز و تسانگ^۶ (۲۰۰۲) طراحی شده است و مشتمل بر شش گویه است که روی طیف هفت درجه‌ای به کاملاً مخالف (۱) تا (۷) کاملاً موافق نمره‌گذاری می‌شود. دو گویه از سؤالات این پرسشنامه (گویه ۳ و ۶)، به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. دامنه نمرات افراد در این پرسشنامه بین ۷ تا ۴۲ متغیر بوده و نمره بالاتر سطوح بالاتر قدردانی را منعکس می‌سازد. آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش مکلوف و همکاران (۲۰۰۲) ۰/۸۲ گزارش شده است (مک کالو، امونز و تسانگ، ۲۰۰۲)، همچنان روایی هم‌گرای آن با مقیاس‌های رضایت از زندگی داینر و همکاران (۱۹۸۵)، جهت‌گیری زندگی اسچر و کارور (۱۹۸۵)، مقیاس ذهنی شادی لیوبومیرسکی و لیپر (۱۹۹۹) به ترتیب ۰/۵۳، ۰/۵۰ و ۰/۵۱ گزارش شد. هنجاریابی این مقیاس توسط آقابابایی و همکاران (۱۳۸۹) انجام شد که ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۸۱ گزارش کردند و همبستگی این مقیاس را با مقیاس‌های خودارزیابی معنویت، رضایت از زندگی و شادی فاعلی به ترتیب ۰/۴۵، ۰/۴۴ و ۰/۴۳ گزارش کردند. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۳ محاسبه شد.

شیوه اجرا^۷ پژوهش

بعد از طراحی پرسشنامه به صورت تحت وب، پرسشنامه‌ها از طریق شبکه اجتماعی (واتس‌اپ و تلگرام) مرتبط با گروه‌های آموزشی دانشکده‌ها در اختیار آن‌ها قرار گرفت. برای بررسی روایی پرسشنامه فروتنی فکری از روش روایی محتوا، سازه و هم‌گرا استفاده شد. در روش روایی محتوا، از روش CVI استفاده شد. پس از ترجمه و باز ترجمه پرسشنامه از نظرات ۲ نفر از متخصصین استفاده شد. برای بررسی روایی هم‌گرایی پرسشنامه فروتنی فکری از پرسشنامه فروتنی ارتباطی داویس و همکاران (۲۰۱۰)، مقیاس خودکارآمدی شر و همکاران (۱۹۸۲) و مقیاس قدردانی مک‌کلوف و همکاران (۲۰۰۲) استفاده شد و برای بررسی روان بودن، قابل فهم بودن و حذف سؤالات نامفهوم و مبهم، پرسشنامه در دو نوبت، با فاصله هفت روز از هم بر روی ۳۰ نفر از دانشجویان اجرا شد. پس از اجرای مقدماتی و انجام اصلاحات

۱. Schwarzer & Renner

۲. Stajkovic

۳. Luthans

۴. Zimmerman

۵. The Gratitude Questionnaire

۶. McCullough, Emmons& Tsang

پرسشنامه فروتنی فکری، نسخه نهایی پرسشنامه تأیید شد و به صورت تحت وب، پرسشنامه‌ها از طریق شبکه اجتماعی (واتس‌اپ و تلگرام) مرتبط با دانشگاه در اختیار آن‌ها قرار گرفت. درنهایت ۳۳۵ پرسشنامه جمع‌آوری شد، همچنان در ابتدای پرسشنامه‌ها به پاسخ‌دهندگان اطمینان داده شد که پاسخ غلط و درست وجود ندارد و پاسخ آن‌ها محترمانه است و برای هدف پژوهشی از آن بهره گرفته می‌شود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اس‌پی‌اس اس ۲۳ و ایموس تحلیل شد و برای بررسی ویژگی‌های روان‌سنجدی پرسشنامه فروتنی فکری ابتدا از تحلیل عاملی اکتشافی و سپس از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد و برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اس‌پی‌اس اس ۲۳ و ایموس استفاده شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر از ۳۳۵ دانشجوی شرکت‌کننده ۲۴۴ نفر زن و ۹۱ نفر مرد (۲۷/۲ بودند. ۸۵ نفر (۲۵/۴ درصد) دارای تحصیلات دیپلم و ۱۶۵ نفر (۴۹/۳ درصد) کارشناسی، کارشناسی ارشد و ۱۱ نفر (۳/۳ درصد) دکتری بودند. ۲۸۸ نفر (۰/۸۶ درصد) مجرد و ۴۷ نفر (۱۴ درصد) متاهل بودند، شرکت‌کنندگان از ۷ رشته روان‌شناسی (۶۶ نفر، ۱۹/۷ درصد)، معارف اسلامی (۵۳ نفر، ۱۵/۸ درصد)، حسابداری (۲۲ نفر، ۶/۵ درصد)، ریاضی (۲۶ نفر، ۷/۷ درصد)، فقه و حقوق اسلامی (۵۸ نفر، ۱۷/۳ درصد)، جامعه‌شناسی (۸۷ نفر، ۲۵/۹ درصد) و مهندسی عمران (۲۳ نفر ۶/۸ درصد) و در دامنه سنی ۱۸-۳۷ بودند.

برای بررسی روایی پرسشنامه فروتنی فکری از روش روایی محتوایی، سازه و هم‌گرا استفاده شد. در روش روایی محتوایی، محتوای سؤالات ازنظر استاد روان‌شناسی و زبان مورد تأیید قرار گرفت. برای بررسی ویژگی‌های روان‌سنجدی پرسشنامه فروتنی فکری ابتدا از تحلیل عاملی اکتشافی و سپس از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. قبل از انجام تحلیل عاملی ضریب به دست آمده از شاخص کفایت نمونه‌برداری (KMO) با مقدار ۰/۷۸۸ نشان داد حجم نمونه برای تحلیل عاملی رضایت‌بخش است.

هم‌چنین آزمون بارتلت با مقدار ۱۹/۴۷۶ ($p < 0.001$) معنادار بود که نشان داد تحلیل عاملی برای شناسایی مدل مناسب است. برای انجام تحلیل عاملی از روش چرخش واریماکس استفاده شد. در مدل اولیه، از مجموع ۲۲ سؤال تعداد ۴ عامل شناسایی شد.

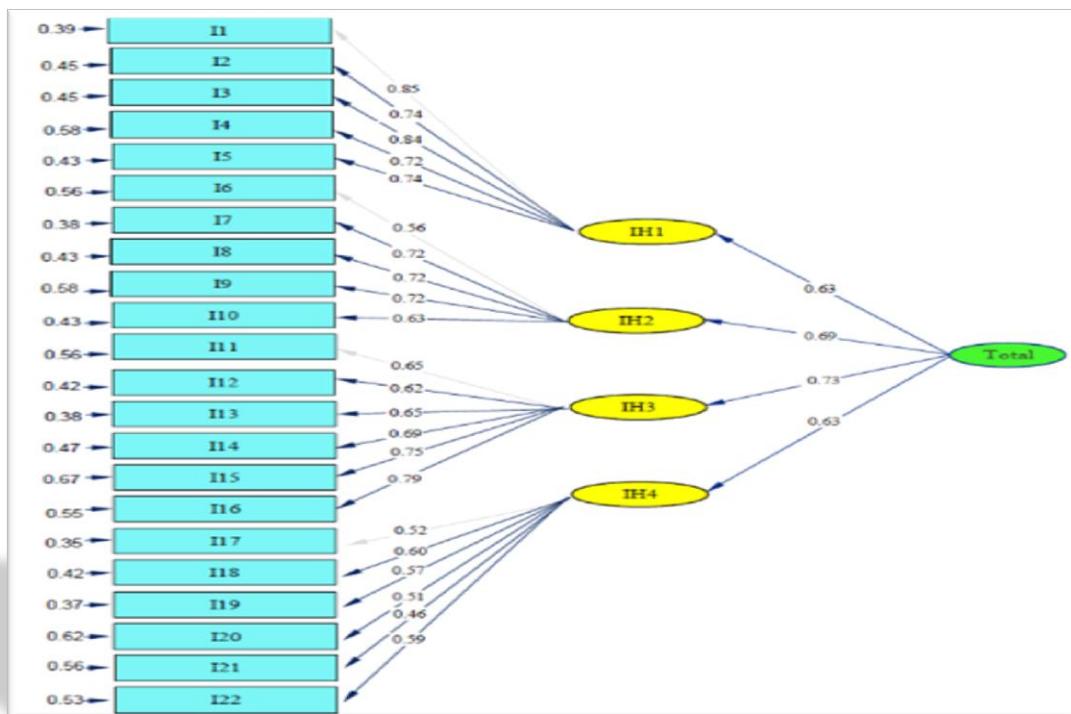
جدول ۱ شاخص‌های آماری مربوط به تحلیل عوامل مؤلفه‌های اصلی را نشان می‌دهد. مطابق این جدول ۴ عامل استخراج شد که ارزش ویژه بالاتر از یک دارد و مقدار ارزش ویژه آن‌ها به این صورت است که این ۴ عامل روی هم‌رفته ۴۶/۸۳ درصد از واریانس کل پرسشنامه را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱: شاخص‌های آماری تحلیل مؤلفه‌های اصلی

عامل	ارزش ویژه	مقدار واریانس عامل	واریانس تجمعی
۱	۳/۷۴۸	۲۹/۲۴۴	۲۹/۲۴۴
۲	۲/۳۷۹	۲۰/۰۲۸	۴۹/۲۷۲
۳	۱/۹۴۶	۱۹/۰۰۴	۶۸/۴۷۶
۴	۱/۵۸۹	۱۴/۹۸۴	۸۳/۴۶

در مطالعه حاضر برای بررسی ساختار عاملی مقیاس فروتنی فکری از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد.

نتایج تحلیل عاملی تأییدی در نمودار ۱ نشان‌داده شده است.

شکل ۱: تحلیل عاملی مقیاس فروتنی فکری ۲۲ گویه

در مدل مذکور بارهای عاملی هر کدام از سؤال‌ها روی عامل مربوط ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود اکثر سؤال‌ها روی عامل مربوطه بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۳۰ دارند که به لحاظ آماری و عملی معنی‌دار هستند.

نمودار زیر به صورت گرافیکی تعداد عامل‌های استخراج شده را نشان می‌دهد.

بر اساس نتایج موجود در جدول ۲، وزن‌های عاملی همه گویه‌های انتخاب شده در تحلیل عاملی اکتشافی بالای ۰/۸ بود که نشان می‌دهد گویه‌های انتخاب شده دارای بار عاملی بسیار مناسبی هستند. هم‌چنین بهمنظور بررسی میزان برازش ساختار عاملی پرسشنامه فروتنی فکری بر اساس یافته‌های اکتشافی، از تحلیل عاملی تأییدی با روش حداکثر درست‌نمایی در سطح ماتریس کوواریانس استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز نشان داد که بار عاملی گویه‌ها بالای ۰/۸۰ بود و مقداری مربوط به هریک از سؤالات از مقدار قابل قبول ۱/۹۶ بالاتر هست. از این‌رو پرسشنامه فروتنی فکری دارای ساختار عاملی مناسبی است.

جدول ۲: نتایج بارهای عاملی تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی

سؤال	بار عاملی اکتشافی	بار عاملی تحلیل عاملی تأییدی	بار عاملی تحلیل عاملی تأییدی	مقدارتی	معنادار
۱	۰/۸۷۵	۲/۶		۲۰/۱۷	معنادار
۲	۰/۹۰۵	۲/۹۲		۲۰/۹۵	معنادار
۳	۰/۸۸۲	۲/۶۲		۲۰/۷۲	معنادار
۴	۰/۸۸۶	۲/۷۳		۲۰/۸۵	معنادار
۵	۰/۹۰۴	۲/۵۶		۲۱/۳۸	معنادار
۶	۰/۸۸۷	۲/۴۱		۱۹/۹۵	معنادار
۷	۰/۹۲۰	۲/۶۴		۲۱/۴۲	معنادار
۸	۰/۹۲۲	۲/۳۸		۲۱/۷۹	معنادار
۹	۰/۸۸۸	۱/۹۶		۲۰/۱۰	معنادار
۱۰	۰/۸۸۶	۲/۶۳		۲۰/۵۵	معنادار
۱۱	۰/۹۱۴	۲/۳۳		۲۱/۰۱	معنادار
۱۲	۰/۸۸۴	۲/۵۴		۱۹/۹۳	معنادار
۱۳	۰/۹۳۶	۲/۱۳		۲۲/۱۴	معنادار
۱۴	۰/۹۳۲	۲/۷۸		۲۲/۵۹	معنادار
۱۵	۰/۹۰۲	۲/۶۷		۲۰/۹۷	معنادار
۱۶	۰/۸۸۱	۲/۲۶		۱۹/۹۴	معنادار
۱۷	۰/۸۹۳	۲/۴		۲۰/۳۹	معنادار
۱۸	۰/۸۹۸	۲/۹۱		۲۰/۵۴	معنادار
۱۹	۰/۹۲۸	۲/۴۸		۲۱/۶۱	معنادار
۲۰	۰/۹۱۶	۲/۴۴		۲۱/۰۷	معنادار
۲۱	۰/۹۰۶	۲/۴۷		۲۱/۷۲	معنادار
۲۲	۰/۸۷۳	۲/۵۳		۱۹/۳۳	معنادار

به منظور برآزندگی تحلیل عاملی تأییدی از شاخص‌های برازش استفاده شد. شاخص‌های برآزندگی تطبیقی^۱، برآزندگی هنجار شده (NFI)^۲، برآزندگی نسبی (RFI)^۳، شاخص توکر - لوویس (TLI)^۴، شاخص برآزندگی فزاینده (IFI)^۵ و شاخص نیکوبی برازش (GFI)^۶ هرچقدر بالاتر از ۰/۹۰ و نزدیک به یک یک باشند بیانگر برازش مطلوب الگو است. همچنین شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)^۷ و شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)^۸ بیشتر از ۰/۵۰ باشند مدل برآزندگی خوبی دارد. هرچند برای بررسی نیکوبی برازش معمولًا از شاخص مجذور خی (χ^2) استفاده می‌شود ولی مجذور خی با افزایش حجم نمونه و درجه آزادی ارتباط دارد. به همین خاطر هو و بنتلر^۹ (۱۹۹۹) استفاده از شاخص برآزندگی ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (REMSEA)^{۱۰} را توصیه کرده‌اند. همچنین عنوان شده که اگر شاخص نسبت خی دو به درجه آزادی (CMIN/DF) کمتر از ۲ باشد می‌تواند نشان از برازش الگو باشد. به اعتقاد شرمله-انجل^{۱۱} و همکاران (۲۰۰۳) مقادیر ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (REMSEA) بین صفرتا ۰/۰۵ و ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ برازش عالی، ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ برازش خوب و بین ۰/۰۸ تا ۰/۱ بیانگر برازش قابل قبول است. شاخص‌ها نشان می‌دهد مدل از برازش مطلوب برخوردار است.

جدول ۴: نتایج شاخص‌های برازش مدل

شاخص	P	x ² / df	CFI	IFI	NFI	PNFI	RMSEA	RFI
دامنه پذیرش	P>0/05	> ۲			>0/9	< 0/05	>0/9	>0/9
نتیجه	0/001	1/88			0/96	0/12	0/97	
شاخص	CFI	TLI	IFI	NFI	PNFI	PCFI	RMSEA	RFI
دامنه پذیرش	>0/9	>0/9	>0/9	>0/9	>0/5	>0/5	< 0/05	>0/9
نتیجه	0/984	0/958	0/994	0/97	0/710	0/716	0/05	0/97

برای بررسی روایی همگرایی پرسشنامه فروتنی فکری از مقیاس قدردانی، خودکارآمدی و سپاس‌گزاری استفاده شد. همبستگی فروتنی فکری با مقیاس‌های مذکور به ترتیب ۰/۵۸، ۰/۵۱، ۰/۶۷ و ۰/۵۰ نشان می‌دهد این پرسشنامه از روایی همگرایی مناسبی برخوردار است. همچنین پرسشنامه فروتنی فکری با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ نشان داد که این پرسشنامه اعتبار مناسبی دارد.

^۱. Comparative fit index^۲. Normed fit index^۳. Relative fit index^۴. Tucker-Lewis index^۵. Incremental fit indices^۶. Goodness of fit index^۷. Parsimony comparative fit index^۸. Parsimony normed fit index^۹. Hu & Bentler^{۱۰}. Root mean square error of approximation^{۱۱}. Schermelleh-Engel

جدول ۴: میانگین، همبستگی و ضریب آلفای کرونباخ

متغیرها	میانگین	استاندارد	انحراف	آلفای کرونباخ	منطق و خود	استقلال	گشودگی به دیدگاه خود	تعصب فکری	نداشت	فروتونی فکری	ارتباطی	سپاس‌گزاری خودکارآمدی
۱. استقلال منطق و خود	۱۷/۲۹	۴/۹۲	۰/۸۶	۱								
۲. گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود	۱۹/۵۸	۳/۰۵	۰/۶۲	** ۰/۴۹	۱							
۳. احترام به دیدگاه دیگران	۲۵/۲۶	۳/۷۲	۰/۸۰	** ۰/۴۹	** ۰/۴۷	۱						
۴. نداشت تعصب فکری	۱۷	۲/۳۶	۰/۶۳	** ۰/۲۵	۰/۴۸	۱						
۵. فروتنی فکری	۷۹/۱۵	۴۰/۲۵	۰/۹۵	** ۰/۶۷	** ۰/۶۹	** ۰/۶۳	۱					
۶. فروتنی ارتباطی	۴۹/۸۰	۱۱/۶۸	۰/۸۳	** ۰/۴۴	۰/۹۴	** ۰/۶۷	** ۰/۵۸	۰/۳۱	۰/۶۷	۱		
۷. سپاس‌گزاری	۱۵/۳۲	۴/۹۶	۰/۸۴	** ۰/۲۸	** ۰/۳۸	** ۰/۵۸	۱					
۸. خودکارآمدی	۲۵/۵۴	۵/۷۸	۰/۹۱	** ۰/۳۳	۰/۳۹	** ۰/۲۴	۰/۳۹	۰/۲۱	** ۰/۵۸	۰/۳۹	** ۰/۵۱	۱

*** p < .01; * p < .05

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف اعتبارسنجی مقیاس جامع فروتنی فکری (CIHS) در نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه ارومیه انجام شد و رابطه فروتنی فکری با فروتنی ارتباطی، خودکارآمدی و قدردانی بررسی شد. CIHS یک مقیاس ۲۲ ماده‌ای است که چهار جنبه تمایز فروتنی فکری را اندازه‌گیری می‌کند، از جمله استقلال منطق و خود، گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود، احترام به نظرات دیگران و عدم تعصب فکری، پایایی این پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ (۰/۹۵) و روایی آن به روش روایی هم‌گرایی با مقیاس‌های فروتنی ارتباطی (۰/۶۷)، سپاس‌گزاری (۰/۵۸)، خودکارآمدی (۰/۵۸) محاسبه شد، محاسبات مربوط به اعتبار پرسشنامه نشان داد که این پرسشنامه از ۴ عامل با بارهای عاملی حداقل اشباع شده است، این ۴ عامل روی هم رفته ۸۳/۴۶ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کند، هم چنین تحلیل عاملی نشان داد عامل ۱ دارای بیشتر بار عامل است، ۴ عامل استخراج شده به ترتیب: استقلال منطق و خود (۲۲-۲۱-۱۸-۱۸-۱۷-۱۶) گشودگی به بازنگری در دیدگاه خود (۱۰-۹-۸-۷-۶) احترام به دیدگاه دیگران (۱۱-۱۲-۵-۴-۲-۱) نداشت تعصب فکری (۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۹-۲۰) است.

همان‌طور که در پیشینه پژوهشی بررسی شد، پژوهش‌گر لازم است روحیه علمی داشته باشد. بدیهی است که روحیه علمی شاخص‌های غیر از عالم بودن است، روحیه علمی به معنای این است که شخص ملاحظه هیچ امری را غیر از حقیقت نکند، خود را با تمام وجود مشتاق حقیقت یابد و حتی

موانع درونی او همچون غرور، عجب و انانیت، حجاب وصول او به حقیقت نشود که از این طریق به دام تعصب، جزم، جمود و پیشداوری بیفتد (مطهری، بی‌تا: ۳۹) نداشتن فروتنی فکری معلول دو چیز است حقیردیدن دیگران، بزرگ پنداشتن خود، که زمینه‌ساز این است که دارایی‌های علمی دیگران را نخست کوچک شمرده و سپس به برتری خود و دانسته‌هایش که با التفات همیشگی به محدودیت‌های دانشی و شناختی که معرف فضیلت فروتنی فکری است مغایر است، این در حالی است که فروتنی فکری تنها یکی از راه کارهایی است که می‌توان از گزند خواهش‌های نفسانی همچون غرور و تکبر در امان بود، از همین‌رو بزرگان همواره به جویندگان علوم دینی توصیه کرده‌اند که هرگونه که می‌توانند وجهه مختلف فروتنی را در خود رشد دهند (فیض کاشانی، ۱۴۱۷ ق: ۲۴۵).

در حالی که ورود معرفت‌شناسی فضیلت‌گرا در بحث باورها و ارزیابی اخلاقی آن رویکردی جدید است. در این رویکرد مرکز بر باورنده به عنوان فاعل شناخت است؛ از این‌رو با مباحث روان‌شناسی که علم شناخت روان‌آدمی است، ارتباطی تنگاتنگ دارد. نتایج این پژوهش در نهاد اجتهاد به عنوان یک نهاد دینی که متولی استنباط حکم به متابه یک معرفت فقهی است، جایگاه شاخصی می‌تواند داشته باشد. در بررسی پیشینه پژوهشی به اثر فضیلت فروتنی فکری بر فرایند اجتهاد در تاریخ فقه پرداختیم که ضرورت نهادینه ساختن این فضیلت را در تعلیم و تربیت مجتهدان آینده در عمل نشان می‌دهد، از سوی دیگر اجتهاد فرایند گستره و عمیقی است که افزون بر تسلط بر فنون علمی متعدد و گاه تحلیل‌های نظری دشوار که جز با داشتن بنیه و توان فکری نیرومند به پیش نمی‌رود، نیازمند فضایل اخلاقی است، بی‌شک در چنین شرایطی این تواضع علمی یا تواضع در باورورزی است که عملکرد فقیه را سمت‌سو می‌دهد و او را وادر می‌کند، بدون توجه به جایگاه علمی و اجتماعی، به موانع دیرپایی معرفت فقهی توجه کند و مقدمات زوال آن را فراهم آورد (اصفی، ۱۳۷۴: ۱۴۰-۱۳۹). احتمال خط‌پذیر بودن مجموعه باورها بدان می‌انجامد که مجتهد بر مراوده و مباحثه علمی با دیگران همت گمارد و اگر فقیهی نظری مخالف او دارد، در پی آگاهی از استدلال وی برآید؛ یعنی جایگاه علمی او مانع آن نشود که از گوش‌فرادان به عالمان جوان و تازه‌کار باز بماند. تحلیل فضیلت «تواضع فکری» و شناخت ماهیت آن نشان‌گر تأثیر بی‌بدیل آن در سنت اجتهادی فقیهان است. نمونه‌های مختلف در تاریخ فقاهت، درک و دریافت ما را از ماهیت و روابط بینابینی این فضیلت و فضائل دیگر بیشتر کرد. طرح چنین نمونه‌هایی، خوانشی نواز عملکرد فقیهان را در فرایند اجتهاد سبب می‌شود؛ خوانشی ناظر بر ربط این فضائل در استنباط فهم آن‌ها از احکام دین. در این مقاله با توجه به اهمیت ویژه فروتنی فکری به اعتبارسنجی مقیاس علمی سنجش فروتنی فکری پرداخته شد و همچنین ارتباط آن با فروتنی ارتباطی، خودکارآمدی و قدردانی بررسی شد که نتایج نشان داد این مقیاس از اعتبار و پایایی مناسبی برخوردار است.

باتوجه به این که هرچه دانشجویان، اساتید، پژوهشگران، عالمان دینی و مجتهدان از فروتنی فکری بیشتری برخوردار باشد و آگاه به محدودیت‌های فکری خود باشد، این امکان برای آن‌ها فراهم است که مطالب بیشتری بیاموزند. بدین منظور در باهدف پرورش فروتنی فکری پیشنهاد می‌شود، اقدام به آگاهسازی رذایل اخلاقی مقابل فروتنی، شبیه شدن به الگوهای دینی و علمی فروتن، مدل‌سازی فروتنی

فکری، تمرین سخاوتمندی و سپاس‌گزاری، پرورش ذهنیت رشد نمود. پذیرش و به کاربردن فروتنی فکری می‌تواند یک گام روبه‌جلو در کمک به شکاف بین ارزش‌ها و رفتارهای فرد باشد که این امر نیز می‌تواند به همگان کمک کند تا از رفتار غیراخلاقی در امور معرفتی جلوگیری کنند و رفتار فضیلتمندانه را فعال کنند. فروتنی فکری به اندازه کافی به انسان کمک می‌کند در مسیر حقیقت گام بردارد. همچنین برای رسیدن به درک و فهم عمیق نیز مفید است و می‌توان آن را پرورش داد.

این پژوهش چون سایر پژوهش‌ها خالی از محدودیت نیست، پژوهش حاضر به صورت آنلاین و خودگزارشی بود، همچنین نمونه مورد مطالعه محدود به شهر خاصی بوده است، از سوی دیگر به دلیل پیشینهٔ پژوهشی کم در داخل کشور پژوهش حاضر با محدودیت جمع‌آوری اطلاعات و ادبیات پژوهشی همراه بوده است. همان‌طور که ذکر شد مطالعات اندکی در زمینه فروتنی فکری در کشور صورت گرفته است، در همین راستا امید است که این پژوهش بتواند در جهت تحقیقات آینده در مطالعه و تحقیقات مبتنی بر فضایی اخلاقی همچون فروتنی فکری و اهمیت و جایگاه آن اثربخش باشد.

منابع

- بن عربی، محبی الدین (۱۳۸۸). *تهذیب الاخلاق*، ترجمه: زاهد ویسی، تهران: جامی.
- آصفی، محمد مهدی (۱۳۷۴). نقش وحید بهبهانی در نوسازی علم اصول، فقه اهل بیت، ش ۴.
- آقابابایی، ناصر، فراهانی، حجت‌الله، و فاضلی مهرآبادی، علیرضا (۱۳۸۹). سنجش قدردانی در دانشجویان و طلاب؛ بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه قدردانی. *مطالعات اسلام و روانشناسی*، ۶(۴)، ۷۵-۸۸.
https://islamicpsy.rihu.ac.ir/article_۱۱۰۲.html
- براتی، سیامک (۱۳۷۶). بررسی رابطه خود اثربخشی، عزت نفس و خود پایی در میان دانش آموزان سوم دبیرستان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران.
- صبحی، صالح (۱۳۹۵). *نهج البلاغ*، انتشارات هجرت، خطبه قاصده ۱۹۲ (۲۹۰).
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۳۰). *الكافی*، به اهتمام محمد حسین درایتی، قم، مرکز بحوث دارالحدیث، قسم إحياء التراث، مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، چاپ اول، ۲ (۱۰۱).
- محمدی شیخ‌شبانی، سید سجاد (۱۳۹۸). بررسی ساختار عاملی تاییدی مقیاس فروتنی ارتباطی در زنان متأهل شهر اهواز. پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۳۰(۴)، ۱۳-۳۰.
<http://ijndibs.com/article-۱-۲۹۰-fa.html>

References

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (۲۰۰۶). La personalidad autoritaria(prefacio, introducción y conclusiones). *Empiria. Revista de Metodología de las Ciencias sociales*, ۱۲, ۱۵۵-۲۰۰. <https://www.redalyc.org/pdf/۲۹۷۱/۲۹۷۱۲۴۰۸۰۰۸.pdf>
- Alfano, M., Iurino, K., Stey, P., Robinson, B., Christen, M., Yu, F., & Lapsley, D. (۲۰۱۷). Development and validation of a multi-dimensional measure of intellectual humility. *PloS one*, ۱۲(۸), e۰۱۸۲۹۵۰. <https://doi.org/۱۰.۱۳۷۱/journal.pone.۰۱۸۲۹۵۰>.
- Aqababaee, N., Farahani, H., & Fazeli Mehr Abādi, A. (۲۰۱۰). Measuring Gratitude among University and Religious Students: An Enquiry into the psychometric features of the Gratitude Questionnaire. *Studies in Islam and Psychology*, ۴(۱), ۷۵-۸۸.
https://islamicpsy.rihu.ac.ir/article_۱۱۰۳.html?lang=en [In Persian].
- Asefi, M. (۱۳۷۴). The role of Vahid Behbahani in modernizing the science of principles, *Ahl al-Bayt jurisprudence*, volume ۴. [In Persian].
- Barrett, J. L. (۲۰۱۷). Intellectual humility. *The Journal of Positive Psychology*, ۱۲(۱), ۱-۲.
<https://doi.org/۱۰.۱۰۸۰/۱۷۴۳۹۷۶۰,۲۰۱۶,۱۱۶۷۹۴۵>
- Batson, C. D., Duncan, B. D., Ackerman, P., Buckley, T., & Birch, K. (۱۹۸۱). Is empathic emotion a source of altruistic motivation?. *Journal of personality and Social Psychology*, ۴۰(۲), ۲۹۰.
<https://psycnet.apa.org/record/۱۹۸۱-۳۲۷۸۵-۰۰۱>
- Bowes, S. M., Costello, T. H., Ma, W., & Lilienfeld, S. O. (۲۰۲۱). Looking under the tinfoil hat: Clarifying the personological and psychopathological correlates of conspiracy beliefs. *Journal of Personality*, ۸۹(۳), ۴۲۲-۴۳۶. <https://doi.org/۱۰.۱۱۱۱/jopy.۱۲۵۸۸>
- Brati, S. (۱۳۹۷). Investigating the relationship between self-efficacy, self-esteem and self-esteem among third grade high school students. Master's thesis, *Shahid Chamran University*. [In Persian].

- Davis, D. E., Worthington Jr, E. L., & Hook, J. N. (۲۰۱۰). Humility: Review of measurement strategies and conceptualization as personality judgment. *The Journal of Positive Psychology*, ۵(۴), ۲۴۳-۲۵۲. <https://doi.org/10.1080/174397610.3791672>
- Elizabeth J. Krumrei-Mancuso, Megan C. Haggard, Jordan P. LaBouff & Wade C. Rowatt. (۲۰۲۰). Links between intellectual humility and acquiring knowledge, *The Journal of Positive Psychology*, 15(2), 100-117. <https://doi.org/10.1080/17439760.2019.1579309>
- Haggard, M., Rowatt, W. C., Leman, J. C., Meagher, B., Moore, C., Fergus, T,... & Howard-Snyder, D. (۲۰۱۸). Finding middle ground between intellectual arrogance and intellectual servility: Development and assessment of the limitations-owning intellectual humility scale. *Personality and Individual Differences*, 124, 184-193. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.12.014>
- Hilbert, M. (۲۰۱۲). Toward a synthesis of cognitive biases: how noisy information processing can bias human decision making. *Psychological bulletin*, 138(2), 211. <https://psycnet.apa.org/journals/bul/138/2/211/>
- Hopkin, C. R., Hoyle, R. H., & Toner, K. (۲۰۱۴). Intellectual humility and reactions to opinions about religious beliefs. *Journal of Psychology and Theology*, 42(1), 50-59. <https://doi.org/10.1177/0091642114542001>
- Hoyle, R. H., Davisson, E. K., Diebels, K. J., & Leary, M. R. (۲۰۱۶). Holding specific views with humility: Conceptualization and measurement of specific intellectual humility. *Personality and Individual Differences*, 97, 165-172. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.03.043>
- Ibn Arabi, M. (۱۰۰۸). *Tahzib al-Akhlaq*, translated by: Zahid Veysi, Tehran: *Jami*. [In Persian].
- Kalini, M.B. Y. (۱۴۳۰). *Al-Kafi*, by Mohammad Hossein Daraiti, Qom, Dar al-Hadith Research Center, Department of Heritage Revival, *Dar al-Hadith Scientific and Cultural Institute*, first edition, ۷(۱۱). [In Persian].
- Kline, R. B. (۲۰۱۰). Promise and pitfalls of structural equation modeling in gifted research.
- Koetke, J., Schumann, K., & Porter, T. (۲۰۲۲). Intellectual humility predicts scrutiny of COVID-۱۹ misinformation. *Social Psychological and Personality Science*, 13(1), 277-284. <https://doi.org/10.1177/194800620988242>
- Krumrei-Mancuso, E. J. (۲۰۱۸). Intellectual humility's links to religion and spirituality and the role of authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, 120, 60-70. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.03.037>
- Krumrei-Mancuso, E. J. (۲۰۱۸). Intellectual humility's links to religion and spirituality and the role of authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, 120, 60-70. <https://doi.org/10.1016/j.anorl.2019.09.002>
- Krumrei-Mancuso, E. J., & Rouse, S. V. (۲۰۱۶). Comprehensive Intellectual Humility Scale. *Journal of Personality Assessment*. <https://doi.org/10.1037/tc77726-000>
- Krumrei-Mancuso, E. J., & Rowatt, W. C. (۲۰۲۳). Humility in novice leaders: links to servant leadership and followers' satisfaction with leadership. *The Journal of Positive Psychology*, 18(1), 104-116. <https://doi.org/10.1080/17439760.2021.1902647>
- Leary, M. R. (۲۰۱۸). We can't all be right: Psychological and social implications of intellectual humility. *Meeting of the Midwestern Psychological Association, Chicago*.
- Leary, M. R., & Hoyle, R. H. (Eds.). (۲۰۰۹). *Handbook of individual differences in social behavior*. *Guildford Press*.
- Leary, M. R., Diebels, K. J., Davisson, E. K., Jongman-Sereno, K. P., Isherwood, J. C., Raimi, K. T., & Hoyle, R. H. (۲۰۱۷). Cognitive and interpersonal features of intellectual humility. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(6), 793-813. <https://doi.org/10.1177/0022249X17697690>

- McCrae, R. R., & Greenberg, D. M. (۲۰۱۴). Openness to experience. *The Wiley handbook of genius*, ۲۲۲-۲۴۳. <https://doi.org/10.1002/9781118367377.ch12>
- McCullough, M. E., Emmons, R. A., & Tsang, J. A. (۲۰۰۲). The grateful disposition: a conceptual and empirical topography. *Journal of personality and social psychology*, ۸۲(۱), ۱۱۲. <https://psycnet.apa.org/journals/psp/82/1/112>
- McCullough, M. E., Emmons, R. A., & Tsang, J. A. (۲۰۰۲). The grateful disposition: a conceptual and empirical topography. *Journal of personality and social psychology*, ۸۲(۱), ۱۱۲. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.1.112>
- McCullough, M. E., Rachal, K. C., Sandage, S. J., Worthington Jr, E. L., Brown, S. W., & Hight, T. L. (۱۹۹۸). Interpersonal forgiving in close relationships: II. Theoretical elaboration and measurement. *Journal of personality and social psychology*, 75(6), 1086. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.6.1086>
- McElroy, S. E., Rice, K. G., Davis, D. E., Hook, J. N., Hill, P. C., Worthington Jr, E. L., & Van Tongeren, D. R. (۲۰۱۴). Intellectual humility: Scale development and theoretical elaborations in the context of religious leadership. *Journal of Psychology and Theology*, 42(1), 19-30. <https://doi.org/10.1177/009164711454200103>
- Meagher, B. R., Gunn, H., Sheff, N., & Van Tongeren, D. R. (۲۰۱۹). An intellectually humbling experience: Changes in interpersonal perception and cultural reasoning across a five-week course. *Journal of Psychology and Theology*, 41(3), 217-229. <https://doi.org/10.1177/009164711983701>
- Mohammadi-Sheikhshabani, S. S. (۲۰۱۸). Investigating the confirmatory factor structure of communication humility scale in married women of Ahvaz city. *New Advances in Behavioral Sciences*, ۳۰(۴), ۳۰-۴۳. <http://ijndibs.com/article-1-290-fa.html>[In Persian].
- Porter, T., Elnakouri, A., Meyers, E. A., Shibayama, T., Jayawickreme, E., & Grossmann, I. (۲۰۲۲). Predictors and consequences of intellectual humility. *Nature Reviews Psychology*, 1(9), 524-536. <https://www.nature.com/articles/s44109-022-00081-9>
- Porter, T., Schumann, K., Selmezy, D., & Trzesniewski, K. (۲۰۲۰). Intellectual humility predicts mastery behaviors when learning. *Learning and Individual Differences*, 80, 101888. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2020.101888>
- Sherer, M., Maddux, J. E., Mercandante, B., Prentice-Dunn, S., Jacobs, B., & Rogers, R. W. (۱۹۸۲). The self-efficacy scale: Construction and validation. *Psychological reports*, 50(2), 663-671. <https://doi.org/10.2466/pr.1982.50.2.663>
- Thórisdóttir, H., & Jost, J. T. (۲۰۱۱). Motivated closed-mindedness mediates the effect of threat on political conservatism. *Political Psychology*, 32(5), 785-811. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2011.00840.x>
- Toner, K., Leary, M. R., Asher, M. W., & Jongman-Sereno, K. P. (۲۰۱۳). Feeling superior is a bipartisan issue: Extremity(not direction) of political views predicts perceived belief superiority. *Psychological Science*, 24(12), 2404-2412. <https://doi.org/10.1177/0967976113494848>
- Whitcomb, D., Battaly, H., Baehr, J., & Howard-Snyder, D. (۲۰۱۷). Intellectual humility. *Philosophy and Phenomenological Research*, 94(3), 509-539. <https://www.jstor.org/stable/48078888>